

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Кафедра педагогіки і психології

Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи бакалавра

на тему: Зміни в способі життя і мисленні дітей — ігри та відпочинок в
останні десятиліття

Виконала: студентка IV-го курсу,
напряму підготовки (спеціальності)
0101 Педагогічна освіта
6.010102 Початкова освіта
Шніцер-Фекете Андреа

Керівник: Габода Єва Б.
Рецензент:

Берегово – 2016 р.

**Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

Snicer-Fekete Andrea

Az életmód és a mentalitás változásai – a játék és a szabadidő az elmúlt
évtizedben

Szakedolgozat

Témavezető: Gabóda Éva

Recenzens:

Beregszász – 2016

Tartalom

Bevezetés.....	5
I. A szabadidő kialakulásának történeti áttekintése.....	7
1.1. A témával kapcsolatos alapfogalmak.....	9
1.2. A szabadidő funkciói és az azt befolyásoló tényezők.....	12
1.3. A szabadidős tevékenységek intézményrendszere.....	14
1.4. Az iskola és a szabadidő.....	15
1.5. A szabadidős tevékenységek céljai, feladatai és jellemzői....	16
II. A játék jelentősége és típusai az ember életében	18
2.1. A játék értelmezése.....	18
2.2. Történeti áttekintés.....	19
2.3. A játék sajátosságai és műfaji felosztása	23
III. Az életmód változása a technika és a gazdasági fejlődés	
tükrében.....	25
3.1. Életmódváltozás és szabadidős tevékenységek falun	25
3.2. Nagygejőc település bemutatása.....	28
IV. Általános iskolai tanulók játékos – szabadidős tevékenységeinek	
vizsgálata....	31
4.1. Eredmények és következtetések.....	31
Összegzés.....	38
Ukrán nyelvű összegzés.....	39
Felhasznált	
irodalom.....	40
Melléklet	

Зміст

Вступ.....	5
I. Історичний розвиток дозвілля	7
1.1. Основні поняття , пов'язані з цією темою	9
1.2. Функції дозвілля. Фактори , що впливають на дозвілля.....	12
1.3. Установи рекреаційної діяльності.....	14
1.5. Школа і відпочинок	15
1.6. Цілі , завдання і мета рекреаційної діяльності	16
II. Типи і значення гри в житті людини	18
2.1. Інтерпретація гри	18
2.2. Історичний огляд	19
2.3. Класифікація і види та особливості гри.....	
III. Зміни в способі життя суспільства в результаті технологічного та економічного розвитку	25
3.1. Зміна способу життя і дозвілля в селах.....	25
3.2. Презентація села Великі Геївці	28
IV. Дослідження дозвілля - учнів початкової школи гравців.....	31
4.1.Результати і висновки.....	31
Резюме.....	38
Резюме.....	39
Використані літератури.....	40
Додаток	

Bevezetés

A technika fejlődésének hatására egyre kevesebb gyermek tölti szabadidejét sportolással, vagy más egyéb mozgásos tevékenységgel. A téma tehát egyre aktuálisabbá válik rohanó világunkban. A gyerekek fejlődését nagyban befolyásolja az a tény, hogy a számítógép lassan minden háztartás része lesz. A számítógép a gyermekeink számára már teljesen „természetes szerkezet”. Az internet elterjedésével egyre többen dolgoznak otthon, a számítógép tehát egyfajta háztartási eszközzé alakult. A gyerekek ezzel nőnek fel. Bizony sok gyerek ügyesebben tud e-mailt küldeni, mint kézzel írni. De segítségével nyelveket tanulhatnak, vagy akár matematikázhatnak is, és persze játszhatnak.

A szabadidő egyenlőtlenül oszlik meg a népesség különböző csoportjai között. Sokaknak jelent egyre nagyobb problémát az időhiány: az emberek egyre túlterheltebbek, kevesebb idejük marad arra, hogy minden követelménynek megfeleljenek, a szükséges tevékenységekre kellő mennyiségű időt fordítsanak. A munka világának nehezen egyeztethetők össze a magánélettel, a háztartás fenntartásával, a gyerekek nevelésével. Gondot jelent a mindennapi élet megszervezése, a beszűkült lehetőségek között pedig nem marad idő olyan tevékenységekre, mint a sportolás, a pihenés vagy a kulturálódás.

A gyerek normális testi és lelki fejlődése érdekében szüksége van a mozgásra és kortársai társaságára. Ha teljesen megtiltani nem is lehet a számítógépezést, legalább igyekezzünk korlátozni az előtte eltöltött órák számát.

Kutatásom fő célja az, hogy megvizsgáljam a gyerekek szabadidős tevékenységének szokásait, valamint választ kapni arra, hogy milyen hatással van a technika fejlődése, gyermekek szabadidős tevékenységének alakulására. Összehasonlítom a 8-10 éves gyerekek szabadidős szokását a 17-20 éves fiatalokéval.

Kutatásom által a következő kérdésekre szeretnék választ kapni:

- Sportolnak-e valamit az általános iskolai tanulók az iskolán kívül is?
- Szabadidejük mennyi részét töltik mozgásos játékokkal?
- Szabadidejük mennyi részét töltik számítógép, televízió előtt ülve?
- Mire használják a számítógépet?
- Játsszanak-e valamit a mai gyerekek?
- Milyen játékokat játszottak 10 évvel ezelőtt?
- A gyerekek mely tevékenységek végzésével töltik a legszívesebben a szabadidejüket?
- Tanórán kívül részt vesznek-e valamilyen kötött szabadidős tevékenységben?

— A sportok közül melyiket végzik legszívesebben?

A szabadidő eltöltése kapcsán felmerülő kérdésekre egy 20 kérdésből álló kérdőív segítségével igyekeztem információt gyűjteni, illetve választ kapni.

I. A SZABADIDŐ ALAKULÁSÁNAK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

Az emberi társadalom kialakulásának történetében sok nézet élt és él a mai napig a szabadidő problematikájával kapcsolatban. A kérdést vizsgálva úgy gondoltam, hogy érdemes kiindulni az első primitív emberi közösségekből és végighaladni a mai korig.

Az őskori ember életében a munkaidő és szabadidő annyiban különböztek egymástól, amennyiben a termelés és a fogyasztás egymást felváltva, időben elkülönültek. A termelőerők lassú fejlődésének eredményeként a közösségen belüli ellentmondások fejlődtek ki. Ennek folyamata olyan termékmennyiség előállítását jelentette, amely eleinte csak a nehezebb munkából, később pedig a munka egészétől mentesítette a közösség egyes tagjait. A közösség többi tagja arra kényszerült, hogy több munkát végezzen, mint amennyi saját létfenntartásához volt szükséges. Így ami többletidő keletkezett az „alávetett” osztályoknál, az szabadidővé vált az uralkodó osztály számára.

Az ókori gondolkodás szolgálta a legtöbb adalékot a szabadidő probléma köréhez, és nagy hatást gyakorolt a későbbi nézetek fejlődésére. Az ókorban a „ráérő időt”, abban különböztették meg az anyagi javak megszerzését szolgáló tevékenységtől, hogy az nem irányult szigorúan körvonalazott, meghatározott célok elérésére. Az ókori görög filozófusok határozták meg először a ráérő idő fogalmát. A ráérő idő az az életszféra, melynek feltétele az ember belső és külső függetlensége, tartalma pedig a szabad szemlélődés. Az ókori filozófusok szerint elsősorban a szabadidő révén válhatunk emberré. Arisztotelész úgy vélekedett, hogy a szabadidő feladata az emberi képességek és erények sokoldalú kibontakoztatása, mely gondolat természetesen „csak a szabad, ráérő görög férfiakra”, vonatkozott. Platón szerint az embernek a ráérő idejében arra kell törekednie, hogy kivívja az Istenek jóindulatát. Tehát az ókori gondolkodók a szabadidőt a személyiség szemlélődő képességének megnyilvánulásaként kezelték, mivel a ráérő időben az élvezet, a boldogság és a gyönyör világát látták. Azt vallották, hogy egyedül itt valósulhat meg az emberi Én. Az antik kultúrában – görögök, rómaiak – nem választódott szét a művészeti, művelődési és vallási tartalom. Elfogadott volt a mámor, az extázis, a mai wellnesshez hasonló fürdőkultúra. A Római Birodalomban mindennaposak voltak a szerencsejátékok, és a cirkuszi előadások [8, 10.].

A középkorban a munkaidőnek egyik korlátozó eszköze az egyházi ünnepek nagy száma volt. Az ünnepek miatt a szabadidőt egyre jobban a vallás vette birtokába. A „dolgozzál és imádkozzál, imádkozzál és dolgozzál” jelszó lett uralkodóvá. Így a ráérő idő

az imádság ideje lett és a mindennapi életben nem igazán maradt ideje az önfelelt szórakozásnak.

A reneszánsz korban megváltozott a szabadidő tartalma és a róla vallott nézetek kiindulópontja. Előtérbe került a harmonikus személyiség fontossága, mely eszményhez szorosan kapcsolódott a szabadidő hangsúlyozása. A humanisták úgy gondolták, hogy ez a szféra lehetőséget ad az intellektuális fejlődésnek.

A munkaidő meghosszabbításának igénye a tőkés termelés előretörésével, a feudalizmus bomlásával egyidejűleg jelentkezett.

A feudalizmust felváltó tőkés társadalom egész másképpen vetette fel a szabadidő kérdéseit. Háttérbe szorult a szabadidő jelentősége és elterjedt a semmittevés, a naplopás bírálata. A tőkés társadalomban már volt arra lehetőség, hogy mindenki saját belátása szerint rendelkezzen a ráérő idejével, mivel az egyházi ellenőrzés alól mindenki felszabadult.

A fejlődő kapitalizmusban különleges szerepet töltöttek be az utópista szocialisták szabadidővel kapcsolatos nézetei.

A korai utópista szocialisták írásaiban egyenlő helyet foglalt el a munkatevékenység és a szabadidő. Szerintük a munka szerepe a személyiség szükségleteinek kielégítése. Így garantálható az a társadalmi gazdagság, amely lehetővé teszi, hogy mindenki kívánságai szerint használja fel szabadidejét.

A XIX. és XX. század fordulóján a tudományos felfedezések és a technika fejlődése szintén hatással volt a szabadidő eltöltésére. Az emberekre a kényelmesedő életmód és a csökkenő fizikai aktivitás volt a jellemző [8.1.o].

A XX. században a fejlett világban a rövidülő munkaidőből felszabadult idő tömege még inkább befolyásolta az élet minden színterén egyre elterjedtebb tunyuló, fizikai aktivitást, spóroló felfogást. Hazánkban a munkaidő gyorsuló ütemű csökkenése az 1970-es évektől volt érzékelhető, amely először tette lehetővé a minden második szabad szombat, később pedig a „szabad szombat”-os rendszer teljes bevezetését. A rövidebb munkaidő bevezetésével párhuzamosan felmerült a szervezett szabadidő felhasználásának gondolata. Tehát lassan, de nőtt a ráérő idő jelentősége s ma talán az egyik legfontosabb tényező az ember életében.

A mai társadalmunkban egyre inkább központi kérdés a szabadidő kulturált felhasználása, mely a személyiség fejlődésnek és egyben az emberi kultúra előrehaladásának fő problematikája.

1.1.A témával kapcsolatos alapfogalmak

Ebben a fejezetben szeretnék néhány, a szakdolgozatommal kapcsolatos, alapfogalmat tisztázni.

Egészség

Az egészség alapvető érték kategóriaként van jelen minden olyan tudományágban, amely az ember életminőségét igyekszik javítani.

„Az egészség a teljes testi, szellemi és szociális jólét állapota.” – fogalmazza meg az Egészségügyi Világszervezet (WHO). Vagyis az alapvető emberi szükségletek kielégítettségét értjük alatta: jó minőségű vizet, táplálékot, egészséges lakásviszonyokat, tisztálkodási lehetőséget, megfelelő ruházatot és kiegyensúlyozott, harmonikus életvitelt. Az egészség tehát olyan egyensúlyi állapot, amelyet rendkívül sok tényező befolyásol. Megtartásában fontos szerepe van a mozgásos aktivitásnak.

A fogalom értelmezését régebben a betegség felől közelítették meg. Ez alapján elmondhatjuk, hogy a társadalomnak neveléssel és példával kell felkészíteni a felnövő nemzedéket, hogy életmódjában képes legyen egészségét tovább erősíteni, megszilárdítani.

Életmód

Ma nagyon divatossá vált az emberek körében az életmóddal való foglalkozás. A szociológiában a fogalomnak nincs egységes elnevezése. A magyar szakirodalomban az életmód, életstílus, életvitel fogalmakkal találkozhatunk.

Az egészségesen született gyermek sorsa családján, szülein és nevelőin múlik. Testi egészsége területén megkap mindent, ami korának megfelelő és elegendő. De ezeket a dolgokat akár egy gyermekotthonban is megkaphatja, ennél többre van szükség. Szerető, kiegyensúlyozott családi légkörben teljes a személyiség fejlődése. A család életmódbeli, életvezetési mintát is ad a későbbi életre. A dohányzó szülők gyermekei nagy valószínűséggel gyakrabban válnak maguk is dohányzóvá, de a rendszeres testmozgáshoz szoktatott gyerekek felnőttkorukban is sokat mozognak – és így sorolhatnám tovább.

Az ismert ókori görög orvos és természettudós Hippokratesz teremtette meg a megfigyelésen és kísérletezésen alapuló orvostudományt. Már ő is fontosnak tartotta a gyógyításban a friss levegőt, a tornát, a megfelelő táplálkozást és a nyugodt életmódot. Műveiben tanácsokat adott az éghajlati viszonyoknak és életkornak megfelelő öltözködéshez, táplálkozáshoz és testmozgáshoz.

Korunk civilizációs betegségeinek rizikótényezői nagyrészt életmódunkkal állnak összefüggésben. Ezek a tényezők kihatnak a születéskor várható élettartamra is, valamint befolyásolják az egészségesen eltöltött éveink számát.

Mai rohanó világunkban a mozgásszegény életmód egyre inkább jellemző már a gyerekekre is. Veszélyben egészségi állapotuk, csontozatuk, gerincük, izomzatuk normális működése és fejlődése, hogy a helytelen táplálkozási szokások miatt kialakult szervi elváltozásokról már ne is beszéljünk. Az iskola szerepe az életmód kialakításában rendkívüli jelentőséggel bír, hiszen az alsó tagozatos gyerekek a nap nagy részét ott töltik.

Összefoglalva az eddigieket, az életmód tehát „az emberek olyan tevékenysége, magatartási rendszere, amelyek szükségleteik kielégítésére szerveznek, szabadon választva a szükségletei kielégítéséhez vezető utak között, illetve a rendelkezésre álló javak felhasználási módjairól”[14.].

Szabadidő

A szabadidő fogalmának meghatározásánál számos egymástól többé-kevésbé eltérő próbálkozással találkozhatunk. Nagy egyetértés nem alakult ki a fogalom értelmezésében, hiszen van, aki a szociológia oldaláról közelíti meg, mások pedig a pedagógia szempontját tartják elsőrendűnek. Egyes kutatók az emberi tevékenységeket három csoportba sorolják a szabadidő meghatározásával kapcsolatban:

A szabadidő szinte egyidős az emberiséggel, bár eltöltésének időkeretei és tartalma történelmi koronként jelentősen változott. Életünket szabályozott időkeretben, időstruktúrában éljük (munka, tanulás, pihenés, szórakozás). Ez egyfajta életrendet teremt körülöttünk. A pszichikus egyensúlyt ezen tevékenységek harmóniája adja. Így a szabadidő életvitelünk meghatározó tényezője, de egyben az egyén jellemzője is. A szocializáció folyamatában tanuljuk az aktív alkalmazkodás szabályait, miközben mi magunk keressük azokat a tereket és időkereteket, amelyek nem tartoznak a szabályozott, szabályokhoz kötődő elfoglaltságunkhoz. Így formálódik a gyermek, a fiatal életrendje a szülők (család), nevelők segítségével, s megfelelő pedagógiai ráhatással az önálló életrend, majd életmódszervezés tapasztalatait is megszerzik. Az életmód „tartalmazza az emberek látható megnyilvánulásait, szokásait, azt az életvitelt, ami a tényleges megvalósítás szintjén tükrözi az illető viselkedését adott körülmények között, valamint az azt meghatározó objektív és szubjektív okokat is (feltételek, lehetőségek, szükségletek, indítékok). Tulajdonképpen elmondhatjuk, hogy az egyén életmódját az határozza meg, ahogyan a feltételeket, és lehetőségeket magára vonatkoztatja [9- 5 o.].

1. A társadalmi kööttségek csoportjába tartozik az anyagi javak előállítás, a munka, a tanulás, valamint ide sorolják a társadalmi és családi kötelezettségeket és az utazást.
2. A következő csoportban találhatóak a fiziológiai szükségletek kielégítésével kapcsolatos fogalmak (alvás, táplálkozás, testápolás, stb.).
3. Az előző kettőn kívül fennmaradt időmennyiség a szabadidő.

Az egyik legáltalánosabban elfogadott szabadidő megfogalmazást Dumazedier francia szociológus adta. Az ő meghatározásában a szabadidő mindazon elfoglaltságok összességét jelenti, amelyekkel az egyén tetszés szerint foglalkozhat, legyen szó akár pihenésről szórakozásról, akár szabadon választott önképzésről. Ő vezette be az ún. „fél – szabadidő” fogalmát. E fogalom segítségével szeretné megkülönböztetni a nélkülözhetetlen társadalmi, családi kötelezettségek óráit az egyén kedvére töltött szabadidejétől.

Szántó Miklós a szabadidőt olyan időkeretnek tekinti, amely az anyagi – fiziológiai, társadalmi, gazdasági – kényszer alapján feltétlenül szükséges elfoglaltságok idején felül eső tevékenységre marad fenn.

A szabadidő fogalmának lényeges összefoglalását Kovács Tamás Attila adja meg: „A szabadidős tevékenység a munkahelyi (társadalmi és az otthoni munkák és kötelezettségek elvégzésén túlmenően fennmaradó időben, szabadon választott, a saját öröme fokozása érdekében végzett tevékenység. Jellemzője a választás szabadsága, a fizikai, lelki és szellemi értelemben vett önkiteljesedésre, az önbecsülés növelésére és örömkeresésre való törekvés” [7-15 o.].

A szabadidő tehát egy időkeret, amely valójában üres. Egy olyan lehetőség, amit akár rekreációs célokra is felhasználhatunk. A szabadidős veselkedés alapján Kovács Tamás Attila különböző kategóriákat különböztet meg:

1. Passzív típus . Ebbe a kategóriába azok tartoznak, akik szabadidejükben nem csinálnak semmit, legfeljebb televíziót néznek, vagy valamilyen házimunkát végeznek.
2. Rekreatívok. Az ebbe a csoportba tartozók életmódja stabil, megállapodott. Szabadidejüket a felüdülésre akarják felhasználni.
3. Akkumulatívok (amnivor – mindenevő). Az életben felfelé törekvők csoportja, akik minden iránt érdeklődnek, de semmi iránt sem nagyon elkötelezetten.
4. Inspiratívok. Az ebbe a csoportba tartozók szabadidejükben magasabb kultúra iránt érdeklődnek, önmaguk fejlesztését tartják fontosnak [10].

Rekreáció

A rekreáció az elfogadott nemzetközi értelmezésben szabadidőben, a tevékeny pihenés érdekében végzett minden olyan tevékenység – kulturális, társas, játékos, mozgásos -, melyek a napi fő foglalkozás által okozott feszültség, fáradtság feloldását jelenti, amit a testi és lelki teljesítőképesség helyreállítása miatt tesz az ember. Szakemberek szerint tehát a civilizációs fejlődés kihívásaira adott olyan választévkénység, amelyet szabadidőnkben végzünk.

A szakirodalom szerint megkülönböztetünk:

- szellemi és
- mozgásos rekreációt.

A szellemi rekreáció a kultúra, a szórakozás és a művelődés egyes formáit használja fel a pihenés eszközeül.

A mozgásos rekreáció alatt a szabadidőben nem kényszerből végzett testi, fizikai tevékenységet értjük. Olyan gyakorlatok végrehajtásából álló tevékenység, melynek célja az ember egészségének megszilárdítása, megújulása, a fizikai teljesítőképesség állandósítása. A mozgásos rekreáció azonban nem azonos a versenysporttal. A versenysport célja az öröklött adottságok felső határáig történő teljesítmény fokozása. Ezzel szemben a mozgásos rekreáció célja a jó közérzet, az egészséges állapot és kikapcsolódás elérése.

Láthatjuk tehát, hogy szoros összefüggések vannak az életmód, a szabadidő és a rekreáció között. Életmódunkat a szabadidővel való értelmes gazdálkodás nagymértékben befolyásolja. A szabadidő produktív eltöltéséhez a rekreációs tevékenységek nyújtanak változatos és szórakoztató kikapcsolódási lehetőségeket. Mindezek segítségével eljutunk oda, hogy az életünk az egészségről szóljon, ne a betegségek elleni küzdelemtől [7].

1.2.A szabadidő funkciói és az azt befolyásoló tényezők

A szabadidős tevékenység (hobby) nem csupán időtöltés, hanem testi, szellemi felfrissülés, majd ennek hatására újjászerveződő pszichés és fizikai egyensúly állapota. Regenerálódás, karbantartás, felüdülés, kikapcsolódás, s nem utolsósorban tanulás, fejlődés. [9-8.o.]

A szabadidő kultúrált eltöltésének, a rekreációnak társadalmi funkciója a munkavégző képesség megteremtése, helyreállítása és növelése; egyéni motivációja a felüdülés, felfrissülés és szórakozás – de átélhető egészséghelyreállító, megőrző vagy fejlesztő

tevékenységként is – eredménye pedig társadalmi méretekben az egyén szintjén is jól megélt minőségi élet.”

A szabadidő négyféle funkciója:

1. lazítás
2. szórakozás
3. fejlődés
4. kapcsolatépítés (kezd felerősödni a kapcsolati dimenzió, olyan kapcsolatépítés, mely nem versengés, hanem megértés, támogatás, tisztelet, elfogadás) [9-9. o.]

A szabadidő funkcióiban változás tapasztalható. Korábban inkább a kikapcsolódás igénye jellemezte. Napjainkban inkább a munkával és a társadalmi problémákkal kapcsolatos tájékozódás, valamint a kulturális javak elsajátítására irányuló törekvés jellemzi.

Azt, hogy az adott gyermek, fiatal hogyan és mit választ, mennyi időt szán szabadidős tevékenységre, az az értékrendjük által meghatározott. Az értékrend mentén alakul, ill. alakítja ki életrendjét, melynek tükörképeként tölti el vagy tölti ki szabadidejét. Az egyén művelődéshez való viszonya, azaz művelődik avagy sem, azt társadalmi, anyagi helyzete nagyban befolyásolja. „Elsősorban az iskolázott, városban élő nők tartoznak a tudatosan művelődők közé, míg a szabadidejükből művelődésre a legkevesebbet fordítók falun élő iskolázatlan férfiak” [13].

Az életkor, családi állapot is befolyásoló tényezőként említhető. Az emberi élet egyes életszakaszában eltérő időkeretekben és eltérő tartalmú szabadidős tevékenységgel foglalatoskodunk. Általában elmondható, hogy az élet előrehaladtával csökken, majd az aktív munkavégzés lezárása után ismét növekvő tendenciát mutat. Az is szempont lehet a választásban, hogy milyen neműek vagyunk. Minél kevesebb a szabadidő, annál inkább feltételezhető, hogy az nem jár helyváltotatással, azaz a szabadidőt a közvetlen életkörnyezetben (lakásban, esetleg udvaron) töltjük. A munkahely távolsága, a túlterhelés is beszűkítheti a szabadidős teret [9-10 o.].

A lakáskörülmények (vidék, város, külváros, belváros, zöld övezet, lakótelep) döntően hatnak a szabadidő eltöltésének megválasztására. Befolyásoló tényező, hogy a napi, a heti pihenőidőbeli vagy éppen az éves szabadság idejében választunk e a lehetőségek közül. Lehetnek ugyan megegyezések a tevékenységekben, de pl. a szabadságidő az, a tevékenység□ aminek keretében hosszabb időtartamban és nagyobb távolságokban is gondolkodhatunk. Lényeges szempont, hogy térben és időben hogyan érhető el az adott szabadidős tevékenység, egyáltalán van e mód annak megközelítésére

(távolság, anyagi ráfordítás mértéke). A családi munkamegosztás, a kötelességek (különösen a házimunka) lehetőség szerinti elosztása a családtagok számára biztosíthatja a ki-egyenlítettőbb szabadidő megosztást. Ez egyik nélkülözhetetlen feltétele a családtagok közös szabadidő eltöltésének, de a szülők által nyújtott mintaadásnak is.

1.3.A szabadidős tevékenységek intézményrendszere

NEVELÉSI-OKTATÁSI	INTÉZÉMÉNYEN KÍVÜLI	CSALÁDI
Iskola	Múzeum, kiállítóterem,	— intézményfüggetlen
Óvoda	tanfolyamok, öntevékeny	— együttműködés az
Kollégium	körök, művelődési központ,	intézményekkel
Diákotthon	mozi, színház, könyvtár,	
Gyermekotthon	skanzen, vidámpark,	
Lakásotthon	botanikus kert, cirkusz, állatkert, alkotóház, sportcentrum stb.	

1. táblázat

A szabadidő tartalma, tipikus tevékenységei intézményenként eltérnek.

Óvoda: játékorientált szabadidő, nagyon sok választható tevékenység

Iskola: turisztika, művelődés, szórakozás, felüdülés, tanulmányi feladatok teljesítése közbeni kikapcsolódás (napközis programok és tevékenységek), tanórán kívüli tanulmányi kiegészítő tevékenységek a fejlődés, elmélyülés érdekében, játék saját szórakozásukra

Kollégium: egyéni, ill. csoportos szabadidős tevékenységek és programok (művelődés, szórakozás, hagyományápolás, játék, hobbi stb.)

A szociálisan hátrányos helyzetben lévő, szociális támogatásra szoruló családok és gyermekeik különös figyelmet és gondoskodást igényelnek ezen a területen, hiszen a önmagának a szolgáltatásnak az elérése okozhat nehézséget, vagy egyáltalán nem érhető el. A családon belül és azon kívüli szabadidős tevékenységhez való hozzájutáshoz, sok esetben a motiváció kialakításához, igen gyakran az értékek felismeréséhez, a minta, a kellemes élmény nyújtásához nélkülözhetetlen a szociálpedagógus közreműködése.

Az alternatív napközbeni ellátásnak minősül a játszótéri program, játszóház, klubfoglalkozás keretében nyújtott,

- a) a szülő és a gyermek kapcsolatát erősítő, a gyermek szocializációját támogató, valamint egyéb szabadidős és prevenciós szolgáltatás,
- b) a csellengő vagy egyéb okból veszélyeztetett iskoláskorú gyermekek számára biztosított nappali felügyelet, sport-, illetve egyéb foglalkozás. E jogi háttér növeli a hátrányos helyzetű gyermekek, fiatalok szabadidős esélyeit.

A következőkben felvázoltam a szabadidős tevékenységek intézményrendszerét (1. ábra), mely átláthatóvá teszi azt a működési teret, amelyben a szociálpedagógus is kifejti a gyermekek és ifjak szabadidős tevékenységének kedvező alakulására vonatkozó tevékenységét.

Ha a szabadidő szervezését (különböző szinterek és tevékenységek, együttműködés, motiváció alakítása) intézményi oldalról közelítjük meg, akkor legalább két nagyobb egységben kell gondolkodnunk. Az egyik közvetlenül a gyermeket érintő, a másik a családot is bevonó programok és tevékenységek köre [9-13,14].

1.4. Az iskola és a szabadidő

A gyermekek szemszögéből tekintve a szabadidő fogalmát Kereszty Zsuzsa pedagógus határozta meg legátfogóbban. A szabadidőt olyan időkeretnek tekinti, amely a tanórákra való felkészülésen, a heti értékelésen, a biológiai szükségletek kielégítésén és az ezekkel kapcsolatos járulékos teendőkre fordított időn kívül fennmarad, s amely a gyerekek számára érdeklődési körük alapján szabadon választott tevékenységre fordítható.

Az utóbbi években jelentősen megnőtt az időmennyiség, amelyet a gyerekek az iskolában eltöltenek. Ezáltal az iskola egyre fontosabb szerepet tölt be a tanulók oktatása, nevelése mellett a fennmaradó, szabadnak nevezett idő eltöltésének megszervezésében is.

Az iskolai szabadidős tevékenységek általában nem tantárgyi jellegűek, de az általuk elsajátított ismeretek és készségek valamiképp beépülhetnek szinte minden tantárgyba. Sőt, a jól eltöltött szabadidő arra is alkalmas, hogy kiegyenlítse a tanulók közötti szociális és kulturális egyenlőtlenségeket.

A szabadidő széleskörű felhasználását egy megfelelően hosszú távon tervezett és vezetett szabadidő-kultúra neveléstől várhatjuk. Elmondhatjuk, hogy a szabadidő felhasználása széles körű választási lehetőségek biztosítását jelenti, ahol figyelembe vesszük az egyéni sajátosságokat és érdeklődési köröket. A szabadidő helyes eltöltése alatt nem csak az egyén műveltségi szintjének emelését értjük, sőt, a sportnak a szabadidő

szerkezetében olyan jelenségnek kell lennie, amely a főleg ülő tevékenységeket ellensúlyozza.

A gyermekek szabadidő kultúrájának alakításában a pedagógusnak meghatározó szerepe van. A pedagógusok különböző rétegei foglalkoznak az adott korosztálynak megfelelő szabadidő tervezésével, szervezésével és lebonyolításával (óvodapedagógus, tanító, tanár, szociálpedagógus, gyógypedagógus). Ami meghatározó, az a pedagógus felkészültsége és személye. Elsődleges a szabadidő foglalkozások, tevékenységek elméleti és gyakorlati ismereteinek elsajátítása. Személyét illetően a pedagógusra jellemző általános jegyek mellett, ill. abból kiemelten legyen lelkes, agilis, rugalmas a gyermeki igények kielégítéséhez, értsen sok mindenhez, széleskörű érdeklődés jellemezze (mozgás, sport, játék, irodalom, művészetek, színházművészet, képzőművészet, zene, tánc, kézműves tevékenységek, technikai tájékozottság □és képességek, informatikai felkészültség), legyen türelmes, megértő, nyitott [5-15 o.].

1.5. A szabadidős tevékenységek céljai, feladatai és jellemzői

A szabadidős tevékenységek a személyiség önmegvalósításában fontos szerepet játszanak. A gyermekek olyan kedvelt időtöltésben vesznek részt, amely megfelel műveltségi szintjüknek, életkoruknak, magatartásmintáiknak illetve teljes személyiségüknek. Ugyanakkor elmondhatjuk, hogy a szabadidő eltöltése vissza is hat a gyermekekre, így alakítva személyiségüket. A tanulók szabadidős tevékenységének irányultsága nagymértékben függ az iskola nevelő- oktató munkájától, annak szerves része, mely a mai rohanó világban egyre fontosabb feladatként fogalmazható meg.

A 6-10 éves korosztályon belül nagymértékben változik a szabadidő mennyisége, a gyermekek életkora, egyéni élethelyzete függvényében. A napközis gyermekeknek az iskolában töltött elfoglaltságát tekintve 1,5-2,5 óra a tényleges szabadidejük. Tehát nagy felelősség terheli azokat a pedagógusokat, akikre a személyiség fejlődése szempontjából oly fontos szabadidő tudatos és hatékony megszervezése, tartalommal való megtöltése hárul.

A szabadidős sporttevékenységek céljai – bár úgy hinnénk - nem egyeznek meg az iskolai testnevelés céljaival. Mások az alapcélok, a teljesítményszintek és az ezekhez szükséges kompetenciák is. Ez alapján természetes, hogy a célok eléréséhez szükséges feladatmegoldások is teljesen eltérőek lesznek. A szabadidős sporttevékenység célja a jó közérzet, a felfrissülés és a kikapcsolódás. Kutatók szerint a motoros képességek fejlesztési

céljait leginkább az optimális fizikai és pszichés működési harmónia, a jó szociális alkalmazkodó képesség, vagyis „a mindennapi magas szintű, optimális (de kiegyensúlyozott, harmonikus) cselekvő- és teljesítőképeség (fitness) igénye szabja meg” [3].

A gyermek szabadidős tevékenységének jellemzői :

- Önkéntes választásra törekszik, melyre erőteljes hatással van a külső befolyás, irányítás (szülő, pedagógus).
- Örömszerző, főleg játékban megvalósuló, aktív fizikai és szellemi tevékenységet kíván.
- Egyéni vagy közösségi jellegű, melyre hatással vannak a divatirányzatok, a környezeti minták.
- Az életkor előre haladtával csökkenő szabadidő egyre inkább megoszlik, és egyre inkább érvényesül a gyermek önálló akarata.

A jól szervezett szabadidős tevékenységek segítik:

- erkölcsi értékek tudatosítását,
- a művelt magatartási szokások megalapozását,
- a közösségi tudat erősítését,
- a másság elfogadását, (a különböző nemű, adottságú, képességű, szemléletű és értékrendű gyermekek körében),
- a szocializációs folyamatok eredményesebb kezelését,
- a prevenció esély kihasználását,
- a kompenzációs lehetőségek kiszélesítését.

A fejezet zárásaként egy régebbi állásfoglalást szeretnék megemlíteni:

Az UNESCO egyik munkabizottsága 1970-ben, Genfben tette közzé Szabad Idő Kartáját. Ez hét cikkelye közül kettőben a rekreációs neveléssel foglalkozik. Nem tanulás nélküli ma sem! A 6. cikkely: „Minden embernek joga van annak megtanulására, hogy miként használhatja fel szabadidejét. A családnak, az iskolának és a környezetnek kell őt felkészíteni a szabadidő felhasználásának leghasznosabb módjára. Az iskolákban a tanórákon, a tanfolyamokon és gyermekelőadásokon, fiatalokhoz, felnőttekhez szóló előadásokon kell megteremteni azokat a viszonyokat, amelyek közepette fejleszthetik képességeiket, ismereteiket és ügyességüket.”

II. A JÁTÉK JELENTŐSÉGE ÉS TÍPUSAI AZ EMBER ÉLETÉBEN

2.1. A játék értelmezése

A Magyar Nyelv Értelmező Szótára szerint a játék szónak 38 féle jelentésváltozata van. A játék fogalmának meghatározása nem könnyű vállalkozás. A játékot többféle oldalról vizsgálták különböző szempontok szerint. Ez a játékról kialakított vélemények sokféleségét eredményezte, s ehhez még hozzátevédnék az emberről, a világról alkotott széleskörű felfogások. A Pedagógiai Lexikon meghatározása szerint a játék: „az ember és az állatok tevékenységi formája, melyet a munkától és a tanulástól eltérően minden külső céltól függetlenül, magáért a tevékenységéért folytatnak, és melyet örömezés kísér.

"Detre Pál meghatározása szerint: „a játék olyan tevékenység, melynek közvetlen célja a versenyben a győzelem elérése, illetve valóságos vagy elképzelt cselekmények minél tökéletesebb ábrázolása, megelevenítése. Olyan szabad és anyagi érdekhez nem kapcsolódó tevékenység, mely előre, pontosan megállapított és minden résztvevőre egyformán kötelező szabályok szerint, külön erre a célra szolgáló helyen (játéktér) és időben zajlik le. A játékot mindig különböző érzelmi megnyilvánulások kísérik, melyek további tevékenységre ösztönző tényezőként hatnak."

A játék szó jelentése a mindennapi életben is sokféle értelmezést kap:

- A játék szóval tevékenységet, még hozzá igen sokféle cselekvést jelölünk.
- A játék szó, az eszközként használt tárgyat is jelenti
- Játék szóval jelöljük a mindennapi élet számos megnyilvánulási formáját is: vígjáték, színjáték, valaminek van „játéka" stb.

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) meghatározása szerint az egészség fogalmába nem csupán a betegségtünetek hiánya tartozik, hanem a teljes testi, lelki jólét, valamint a szociális biztonság is. Röviden: az egészség a testi, lelki és szociális harmónia állapota („Mens sana in corpore sano") Az egészség tehát érték, ennek megszerzése, fenntartása, valamint megvédése nemcsak a család, hanem az egész társadalom érdeke. Mert a társadalomnak nemcsak értelmes, az információk halmazával rendelkező (szak) emberekre van szüksége. Ennek érdekében mind a családban, mind az oktatási intézményekben arra kell törekedni, hogy a gyermeknek, - és később a felnőttnek - természetes igénye legyen a mozgás és testedzés. Erre az igényre tudatosan kell nevelni a gyermekeket. Gyermekkorban, de még a felnőttéknél is az egyik legalkalmasabb lehetőség az egészséges életmód és a rendszeres testedzés megszerettetésére a különböző mozgásos játékok alkalmazása. A játék a nevelés egyik legnagyobb lehetőség, módszere. A játék, bár az ember sajátos tevékenysége, nemcsak az emberre jellemző. Az állatok is játszanak, létük fenntartását szolgálja, ösztönös élettevékenységük alapformájával függ össze a játék. Ezzel szemben az embergyermek játékaival hatni tud a környezetére, az őt körülvevő világra, és közben játékaival változást idéz elő a valóságban. A Pedagógiai

lexikon szerint a játék: „általában olyan funkcióként (viselkedésként) értelmezhető, amelyben a magasabb rendű élőlény saját maga elé állít akadályokat, és ezzel saját maga szabályozza az öröm szerzésének mértékét. Így önként vállalt, önmagáért való, energetizáló, azaz komoly szerepe van az egészséges lelki egyensúly kialakításában. A gyermeki játék: a kisgyermek a külvilágból és saját belső világából származó tagolatlan benyomásait játékcselekvéseivel tagolja, rendezi. A játék iskolába lépés előtt a gyermek számára a legfontosabb, kiemelt jellegű tájékozódó tevékenység, fejlődésének kulcsa." A játék külső céltől független, önmagáért való tevékenység, amelyet örömszerzés kísér. A gyermek játéka egy olyan öntevékenység, amely szabad akaratára épül, és általa érvényesül az önkifejezése. A játék sajátos emberi tevékenység, jelen van az ember egész életében, számtalan változatában fordul elő, az egyes életkorokban betöltött szerepe azonban eltérő. A gyermeknél a játék élettevékenység, ami azt jelenti, hogy a fő tevékenységi formája a játék. Játékban fejlődik személyisége, és a fejlettsége is megmutatkozik. A gyermek fejlődésével megváltozik a játék módja, szintje, tartalma. Mire a gyermekből felnőtt lesz, a játék más szerepet tölt be az életében, és a játék formái is eltérőek lesznek a gyermek játékatól. A felnőtt műveltségének megfelelő játékot játszik, a játék része is lehet műveltségének, ugyanakkor a játéka visszahat műveltségére. A felnőttél a játék szabadidős tevékenység, hivatáshoz kötődik vagy sporttevékenység. A játékot el kell különíteni a játékosságtól. A játék tevékenység, a játékosság pedig magatartási forma, alapelv. A játékosságot lényegesen más tevékenységeknél alkalmazzuk. Segítségével a gyermek egész személyiségét fejlesztjük. Ilyen például a játékos tanulás [20].

2.2. Történeti áttekintés

Játék a legősibb időkben

A régmúlt idők gyermekjátékairól elsősorban régészet segítségével szerezhetünk információkat. A ránk maradt legősibbjátékeszközök a kőkorszakból maradtak ránk. Nagy utat tett meg az ember őse, amíg a munkaeszközök kicsinyített mását gyermeke kezébe adta. A többféle gyermekjáték hűen tükrözi a kőkorszak második felének fejlődését. Ebből az időből kisméretű csonttűk, apró kagylófésűk, kis vágószerszámok maradtak ránk.

A bronzkori leletek arról tanúskodnak, hogy a gyermekeknek éppen olyan kidolgozott kicsinyített szerszámokat adtak, amint amilyeneket a felnőttek használtak. A játékeszközök között egyaránt megtaláljuk a háztartási tárgyak, a munkaeszközök játékmegfelelőit és a ház körül élő állatok hasonmásait. A játékeszközök harmadik csoportja a legkisebbek képességeit fejlesztő játékok: csörgők, labdák, emberfigurák. ezek

a játékok kicsiny méretűek, általában 6-10 cm nagyságúak. közös bennük még az is, hogy jól mutatják, érzékeltetik a létet meghatározó pózokat: az ülő nőalakot, az álló vadászt, a kiáltó gyermeket [4-15 o.].

Játék a rabszolgatartó társadalomban

A játékokat igen nagyra becsülték az ókori görögök és a római társadalomban. A játékok nevelő értékeit a kor társadalmi igényeinek megfelelően értékelték.

A görög gyermekjátékos eszközök a fizikai és a szellemi erét fejlesztő harci, élet vagy a gyermek környezetét ábrázoló játékok voltak. A játékok rangját a kimunkálásban megmutatkozó igényesség is jelzi. A legjobban kimunkált játék babák pl. ülni, állni, járni tudtak. A játékkészítés csúcspontját minden tekintetben tökéletes játék baba jelzi.

A nagy görög filozófusok: Platon, Arisztotelész, Szokratész, méltatják a játék jelentőségét. Platon a „Törvények”-ben azt írja, hogy a leendő polgár szempontjából nagyon fontos a jól megválasztott játék. Elsősorban azért, mert a játékokban megmutatkozik a gyermek egyéni hajlama másodsorban pedig azért, mert fontos nevelési funkciót szán a játéknak. Az életre való felkészítés fontos elemének tekinti. A játék irányításának is az a feladata, hogy a gyermekeket a leendő életpályájukra készítsék fel. A leendő gazda gazdálkodjon, a leendő építőmester építsen házakat, a leendő harcos gyakorolja a lovaglást.

Görögországban mindenek előtt a sportjátékoknak hódoltak. A rómaiaknak a játékról vallott felfogását Seneca és Quintilianus műveiből ismerjük legjobban. Seneca már megsejti a játékban rejlő természetes örömforrást, Quintilianus pedig a tanítás fontos eszközeként használja. [4-16,17o.].

A középkor és a gyermek játéka

A középkori mindennapok egyhangúságát a különböző szórakoztató játékok, fesztiválok és ünnepek oldták fel. A középkori Európa lakói egész életüket közösségen belül élték le, így az individuum kevéssé számított: megosztották a munkát a földeken, a játékokat a falu melletti mezőn vagy a közeli vásárban, illetve a templomi szolgálatot is.

A gyermekek akkor is nagyon jól elszórakoztak, amikor még nem létezett számítógép, televízió vagy játékgyár. Saját szüleiket utánozva játszottak, hogy ők is felnőttek érezhessék magukat.

A falusi környezetekben a gyermekek játékaikat saját kezűleg készítették el fából, csontból, kukoricából. A fiúk lovat, ökröt, szekeret, puskát, bodza ágból fúvócsövet, parittyát vagy akár íjat készítettek. A lányok rongyból, kukoricacsuhékból készítettek babákat, agyagból vagy sárból edényeket. A paraszt gyermekek a hangszerkészítéshez is

értettek: fűzfakéregből trombitát, tökből dobot akár nádi hegedűt is készítettek. A városban élő tehetősebb családok gyermekei babákkal, fa- és ólomkatonákkal játszottak. Id. Pieter Brueghel németalföldi festő örökítette meg az ebben a korban élő gyermekek játékvilágát egy csodálatos festményen, „Gyermekjátékok” címmel.

A képen kétszáznál is több gyerek játssza az akkori idők 84 játékát: fogócskát, bújócskát, szembekötősdit, stb. Van, aki kerítésen vagy vesszőparipán lovagol, karikát, pörgettyűt hajt, mások muzsikálnak, gólyalábon járnak. A lányok homoktortát sütnek, táncolnak, esküvői menetet alkotnak.

A játék helye a pedagógia újkori és legújabb kori történetében.

Az újkor a 16. és 20. századok közötti időszakot foglalja magába. Én az újkort három különböző témakörben tárgyaltam: a 18. és 19. századok, a 20. század és külön a világháborús időszakok. Ezt azzal magyarázhatom, hogy e rövid idő alatt a nevelési szemlélet sokat változott. Már a 16. századtól megfigyelhető volt a helyes viselkedésről való gondoskodás.

A 18. sz. végén a természettudományos érdeklődés hozza létre, illetve népszerűsíti a már előbb feltalált fizikai játékokat (laterna magica, sztroboszkóp, kaleidoszkóp, tükrös játékok). Az 1800 körüli nürnbergi játékkatalógusokban az állatok, járművek mellett a fizikai, optikai játékok szerepelnek nagyobb arányban. A 18. század végén születik meg Nürnbergben az ólom- ill. ónkatona, és több, mint egy évszázadig diadalmenetben halad előre. A 19. sz. végén, a 20. elején előre törnek a konstrukciós játékok, valamint az óraműves állatkák és járművek. A játékvonat: gőz, majd rugós óraszerkezet, illetve transzformált áram által hajtva a fiúgyermekek álma volt, mára azonban már felnőtt férfiak hobbija. Játékállatokkal mindig szívesen játszottak a gyerekek, a textilből készült, kitömött, simogatható, szeretgethető állatok, elsősorban a mackók, a 20. sz. elején tűntek fel.

A 19. században a polgáriasodással megnövekszik az igény a gyermekjátékok iránt is, mind Európában, mind az Amerikai Egyesült Államokban, és ezt már csak az ipari úton előállított játékokkal tudják kielégíteni. Míg a középkortól kezdve a játékokat leginkább a búcsúban, vásárokon felállított sátrakból szerezték be a szülők, a 19. században már megjelennek az állandó játékkereskedések is, olyan hangulatos nevekkkel, mint a párizsi "A kék törpéhez" vagy "A nürnbergi babához", a bécsi "A kínaihoz" vagy a pesti "A svájci családhoz", illetőleg "Az arany csillaghoz" címzett bolt [4-18,19 o.].

A játékbabák nagy korszaka a 19. század, az ipari termelés különösen Franciaországban és a németországi Thüringiában lendül fel. Az utóbbi vidék már

Nürnberg megkerülésével exportál. A század második feléből már pontos adataink vannak a babák mennyiségét, az amerikai exportot illetően - milliós számok ezek, tehát ha ma egy műkereskedő azt mondja, hogy azért kérnek ilyen magas árakat a régi babákért, mert annakidején nagyon drágák, ritkák, becsesek voltak, és a gyerekek nem is játszhattak velük, a vitrinekben díszlegettek, és csak vasárnaponként vették elő őket a kislányoknak - hát tudjuk meg, hogy ez közönséges üzleti fogás, amely a műkereskedelem árainak felszólására szolgál. A 19. század polgári háztartásaiban a babák a gyermekkuckókban, játékpolicokon üldögéltek, a nagyon féltettek a komódfiókban pihentek, de nem a vitrinekben pompáztak. A babák igen különböző minőségben készültek, az árak skálája is nagy volt, laposabb pénztárcájú szülők is vehettek kislányaiknak porcelánfejű babákat, és a régi babák mai viszonylagos ritkasága abból ered, hogy a porcelánfejek könnyen törtek az egykori baba-mamák kezében, és aztán a 20. századot két világháború is sújtotta.

A 19. század elejének nagy újítása a papírmasénak játékok, babafejek, babatestek céljaira való alkalmazása volt. Papírmaséból művészi és kommersz babafejek egyaránt készültek egészen a 20. század derekáig. A porcelánt, a 18. század nagy találmányát, csak az 1840-es évektől használják babafejek készítésére. A fényezetlen porcelán (biszkvit) fejű hölgybabák a század derekán tűnnek fel, a gyermekes arányúak, arcúak az 1870-es években. Ekkor születik meg az ún. "franciababa", amelynek túlnyomó része aztán már nem Párizs vidékén készül. A franciák babahegemóniáját megdöntik a németek a Thüringiában készült, az olcsóbb alapanyagok és alacsonyabb munkabérek következtében piacképesebb babáikkal, amelyek között sok a tömegáru, de a legjobb babagyárak versenyeznek a franciákkal. Divatos, sikkes babaruhák tekintetében azonban mindig Franciaország vezetett. Bár már az első világháború után új anyagok jelennek meg a babagyártásban, a porcelánfejű babák máig megőrizték nimbuszukat a babagyűjtőknél. A második világháború utáni új anyagokra, az elektronikus játékokra nem térek ki, minthogy a Babaház gyűjtési érdeklődése a 20. század első harmadán nem terjed túl.

A Fehérvári Babaház játécai főként a 19. századból, a játékok nagy korszakából származnak, azon egyszerű okokból, hogy édesanyám gyűjtőtevékenysége megindultakor ezek még beszerezhetők és anyagilag is elérhetőek voltak, és ezeket ismerte még boldog gyermekkorából, amelynek elveszett Édenét felnőtt korában igyekezett visszavarázsolni. Az anyagon kétségtelenül meglátszik, hogy két nő gyűjtötte őket, így a leányjátékok túlsúlyban vannak. (Megjegyzem, hogy sok fiújáték, konstrukciós játék helyhiány miatt a raktárban vár jobb időkre. Az állományt kár is érte, így többek között eltűnt egy édesapám által beszerzett, ritka magyar mozdony a vagonokkal együtt.) A fiújátékok közül

kiemelkednek Grexa tanár úr gyermekkori játéka: a kis vár az ólomkatonákkal, a pompás hadihajók [19].

2.3. A játék sajátosságai és műfaji felosztása

A játék lényegének megértéséhez ismernünk kell azokat az ismertetőjegyeket, amelyek megkülönböztetik más tevékenységektől, mint például a munka, tanulás, alkotás.

A játék sajátosságai a következők:

1. A játék spontán, a gyermek szabadon választott, minden külső kényszertől mentes tevékenysége.

2. A játék örömforrás.

A játéköröm több forrásból fakad, a kiváltó motívuma is más, mint az egyéb tevékenységeké. A játéköröm a játék lényegéből adódik, abból a tulajdonságból, hogy a játék önmagáért való. A játék örömforrását magában a ténykedésben, az aktivitásban, a manipulációban látja. A gyermek valamilyen műveletet addig végez amíg, az képes az újszerűség erejével hatni. Nem az eredmény a fontos, hanem maga a cselekvés. [4-55 o.]

Különböző érlelődő funkciók begyakorlása örömet jelent. Az érési folyamat mindig feszültséget eredményez, próbálgatásokra, cselekvésre ösztönzi az egyént, ezzel magyarázható, hogy nemcsak a 0-3 éves korú ritmikusan ismételt tevékenysége (hasára fordul, lépeget, eldobja a kockát stb.) jelent örömforrást, hanem a komplexebb funkciók érése esetén megnyilvánuló feszültség is képezheti örömforrás tárgyát. Pl. 8 év körül az úgynevezett fiktív barátságok esetén, bizonyos szociális funkció együttes beéréséről van szó, amely a kortársakhoz való közeledésre serkenti a gyereket. A vágymegjelenítés képezheti az öröm forrását, mivel játékában az általa óhajtott szituációt teremtheti meg. A kellemetlen, konfliktusos érzésektől való megszabadulás is jelenthet örömet, mivel az ismétlés által csökken az élmény negatív színezete, a feszültség. (pl. szülők veszekedése, betegség, kínos élmények). A kellemes élmény újraéléséből is fakadhat a játék öröme (pl. játékában újratemti az otthoni, vagy óvodai életet).

3. A játék sajátosan céltudatos tevékenység:

- Mindig a gyermek közvetlen indíttatásaiból, belső feszültségeiből ered
- A játék célja labilis, könnyen felcserélhető.

4. A gyermek a játékát nagyon komolyan veszi.

A komoly játék (erntspiel) fogalma W. Stern (1871-1938) német pszichológus nevéhez fűződik. Ez azt jelenti, hogy a gyermek illúziója a játékban olyan erős, hogy szinte

azonosul a játékban előforduló szerepekkel. A tárgyak a játékban betöltött szerepükkel azonosulnak a gyermek értékelésében, stb. a kívülállótól is elvárja az azonosulási magatartást.

5. A gyermek játékát a kettős tudat jellemzi.

Miközben a játékban keveredik valóság és fikció, a gyermek tudatában a kettő elkülönül egymástól. A játék komolyságával ellentétes irányba ható sajátosság, azt jelenti, hogy játéka közben azonosul a szerepével, tárgyait felruhazza különböző tulajdonságokkal, miközben pontosan tudja, hogy játszik. A gyermek játéka során nem veszíti el a realitásérzékét, a játék befejezésével a tárgyak visszanyerik eredeti rendeltetésüket, és a gyermek sem tartja meg a játéka során magára vett szerepet.

6. Az utánpótlás a játék velejárója [4-57 o.].

Ez a gyermek számára valamilyen felfogható újjá a különböző szintű megismétlését, gyakorlását jelenti. Az utánpótlás a játék kiindulópontja, alapeleme, de nem minden utánpótlás játék.

A pszichológia csoportosítása szerint:

- érzéki játékok
- motoros játékok
- szellemi játékok

A pedagógia csoportosítása szerint:

- alkotó játékok
- konstruktív játékok
- szabályjátékok
- didaktikus játékok, mozgásos játékok
- sportjátékok

A testnevelés csoportosítása szerint (mozgásos játékok jelentkeznek a legtöbbször):

- gyermekjátékok
- népi játékok
- tornatermi játékok
- atlétikai játékok
- sportjátékok [12]

III. AZ ÉLETMÓD VÁLTOZÁSA A TECHNIKA ÉS A GAZDASÁGI FEJLŐDÉS TÜKRÉBEN NAGYGEJŐCÖN.

3.1. Életmódváltozás és szabadidős tevékenységek falun

Szabadidő természetesen minden társadalomban mindig volt. A modern értelemben vett szabadidő ideáját azonban, amely az ipari társadalom szülötte, a paraszti társadalom nem ismerte, városi kulturális elemként érkezett a falusi életbe.

A hagyományos paraszti gazdálkodásban a termelőüzem és a háztartás egységet képez. A tevékenységek összefolynak. Más az időkép is a paraszti társadalomban: a napot, az évet nem órákban, illetve hónapokban mérik, hanem az egymást követő tevékenységek láncolatában. Minden tevékenységnek megvan a maga helye és minden időt kitölt valamilyen tevékenység – a norma szintjén.

Ez a sajátosság nemcsak az üzemtípus következménye, hanem a mezőgazdasági termelésnek az ipari munkától eltérő jellegéből is adódik. Kampányfeladatok idején (aratás, szüretelés stb.) lehetetlen a kötött munkaidő betartása, az időjárástól nemcsak a hozam nagysága függ, hanem a munkák elvégzésének ideje is, az állatokhoz adott esetben éjszaka is fel kell kelni (ellés, betegségek), ugyanakkor a csendesebb időszakokban a szorosan vett mezőgazdasági munkával nem tölthető ki a kötött munkaidő. A paraszti gazdaságban adódnak olyan tevékenységek is, amelyek kettős funkciójúak: munka szórakozással összekötve (fonó, kukoricafosztás, tollfosztás, disznóvágás, nők közös varrása téli estéken). [18].

A magyar falu szocialista átalakításával, a tulajdonviszonyok és az üzemformák megváltoztatásával gyakorlatilag megszűnt az egyéni gazdálkodás mint fő tevékenység, eltűntek a parasztgazdaságok. A nagyüzemi munkaszervezés a mezőgazdasági munkát technikailag és kereteinek megvonásával egyre inkább az ipari tevékenységhez tette hasonlatossá. Részfeladatok ellátását követelte meg nemcsak az alkalmazottaktól, hanem a szövetkezeti tagságtól is. Az állami gazdaságok dolgozóit pedig a statisztika is az ipari munkásság körébe vette. A nagyüzemi gazdálkodás fejlődésének haladtával a munkamegosztás tökéletesedett, az intenzív gazdálkodást folytató, jól szervezett szövetkezetekben a mezőgazdasági munkát végző dolgozók számára is egyenletesebbé vált a munkaidő beosztása (természetesen a szezonmunkák megmaradtak). Megteremtődtek a rendszeres, állandó foglalkoztatás feltételei általában (nem mindenütt és nem minden foglalkoztatott számára).

A melléküzemek megjelenése, az elsődleges feldolgozást végző élelmiszeripari tevékenységek szaporodása az 1980-as évekre megváltoztatta a mezőgazdasági üzemekben a foglalkozási szerkezetet. Ha ehhez még hozzávesszük, hogy a falun élő lakosságnak csak egy része, esetenként a kisebb hányada dolgozott a mezőgazdaságban, akkor érthetővé válik a szabadidő megjelenése, elfogadása, kihasználása a falusi társadalomban is. Természetesen ez egy nem minden konfliktustól mentes folyamat eredménye volt, mert igaz ugyan, hogy a nagyüzemi gazdálkodásra való áttéréssel vagy az ingázással megváltozott a mindennapok rendje, rések keletkeztek a tevékenységláncolatban, azonban élt a norma, amely az örökké elfoglalt, tevékeny embert állította a közösség elé elérendő példának. A zavart mutatta a szabadidő meghatározásának problémája. Egy-egy közösség tagjai indirekt módon definiálták: a munkával és kötelezettségekkel szembeállítva a legáltalánosabb szabadidős tevékenységekkel azonosították, a fogalom időbeli kereteire utaltak, illetve tevékenységek felsorolására szorítkoztak és voltak, akik tagadták létezését.

A szabadidő elfogadását gátolta, hogy nem volt társadalmilag elismert mintája, nem volt recept az időrések kitöltésére.

Az első általánosan, minden korosztály számára szokássá vált szabadidős elfoglaltság a rádiózás lett már az 1950-es években. Amíg a néprádió még hajnaltól éjszakáig szólt a lakásokban, addig a komolyabb készülékek megjelenése már a szelektív műsorhallgatás feltételeit teremtette meg. Az 1970-es évekre jól elkülönülő szokások alakultak ki: ki mit, milyen típusú műsort szeretett, csak azt hallgatta. Az 1980-as években már a háttérrádiózásnak lehetünk tanúi vidéken is. Egy rendkívül gyors folyamat zajlott le az egész nap bömbölő néprádiótól a közös rádióhallgatáson át a háttérrádiózás megjelenéséig.

A nagyüzemi gazdálkodás bevezetésével csökkent a téli estéken közösen végzett munkák száma és a rájuk fordított idő, gondolunk itt a kukoricafosztásra, tollfosztásra, ahol közös játékokkal, énekléssel, meséléssel beszélgetéssel múltatták az időt. Ezek a közösen végzett munkák azonban eltűntek, kevesebben jöttek össze valakinek a házában, rövidebb ideig maradtak, és itt is megjelent a rádió. Egy-egy rádiójáték vagy más kedvelt műsor után megbeszélték a hallottakat, véleményt formáltak a történetről, az előadásmódról, ami további beszélgetésre, elmélkedésre inspirálta a társaságot. Téli délutánokon a közös kézimunkázás szintén alkalmat nyújtott erre a szórakozásra [18].

Az 1970-es években a nagy versenytárs, a televízió szép lassan kiszorította pozíciójából a rádiót. Ez a szórakozási eszköz azonban – elsősorban az ára miatt – lényegesen nehezebben vált elérhetővé az egyes családok számára. Sokan fölöslegesnek

tartották a megvételét, fontosabb dolgokra kellett a pénz. Aztán a szomszédok, ismerősök tapasztalatain okulva gyökeresen megváltozott a vélemény, a televíziót jó eszköznek találták a család otthon egybentartására.

Ami a televíziózás szokásait illeti, ugyanaz történt, mint a rádiózás esetében. Kezdetben válogatás nélkül mindent megnéztek, ha volt rá idejük, illetve a híradó kezdetére igyekeztek végezni az otthoni feladatokkal. A televízióknak is volt egy korszaka, amikor közösségi szórakozást nyújtott. Annál a családnál gyülekeztek a szomszédok, amelyik már készüléket vásárolt. Hoztak magukkal valami harapnivalót és a műsor után megbeszélték a filmet, színházi közvetítést, meccset stb. Persze ennek is vége szakadt nagyjából az 1970-es évek végére, amióta minden családban (ha nem is minden háztartásban) ott a televízió.

A televízió gyökeresebb változást idézett elő az emberek életében, mint a rádió, erősebb bezárkózáshoz vezetett.

Falun a rádiózás és a televíziózás a két legjellemzőbb, leggyakoribb szabadidős elfoglaltság, és ezekre a szórakozásokra fordítják a legtöbb időt a passzív pihenés után. Ennek kapcsán érdemes emlékeztetni a villamosítás életmódformáló hatására. A nagyüzemi gazdálkodásra való átállás mellett a villamosításnak volt meghatározó szerepe a modern értelemben vett szabadidő megjelenésében falun. A villany bevezetése a nappalok meghosszabbítását eredményezte. Este tovább maradtak fenn az emberek, mód nyílt olvasásra, kézimunkázásra, szerelésre, barkácsolásra. Különösen az őszi-téli esték hangulata változott meg. Könnyebbé vált a háziasszonyok munkája a háztartási kisgépek megjelenésével, habár összességében időt nem szabadított fel, mert nőtt az igényesség is. A falun élő emberek szabadidős elfoglaltságainak másik meghatározó eleme a családi jellegű összefüggések szaporodó száma az adott időszakban [18].

Az 1970-es évek közepétől figyelhető meg, hogy a jobb anyagi körülményeket, amit eddig a házak, kerítések, lakásbelső voltak hivatva megmutatni, más módon is igyekeztek nyilvánosságra hozni. Szaporodtak a tehetőségről árulkodó családi összefüggések. Közszemlére tehatték az újonnan vásárolt berendezési tárgyakat, lakásfelszerelési cikkeket, de az elsődleges szempont a kikapcsolódás, szórakozás volt szívesen látott emberek társaságában, biztonságos, meghitt környezetben. Ritkán és csak bizonyos foglalkozási csoportoknál fordult elő, hogy a családtagokon, rokonokon kívül munkatársakat vagy ismerősöket hívtak volna meg. A család a meghatározó közeg. Szinte azt mondhatjuk, hogy amilyen számban megcsappant a közös mezőgazdasági munkák száma, olyan mértékben nőtt a családi összefüggéseké.

Milyen alkalmak adódtak? A jeles névnapok, de szokássá lett a család minden tagjának neve napjáról megemlékezni, továbbá a kerek házassági évfordulók. Az első áldozást, bérnialást, konfirmálást követő családi ünnepség gyakran kisebb lakodalom méreteit öltötte. Meghívást kaptak a szülők testvérei, azok gyermekei, a nagyszülők mindkét oldalról, esetleg azok testvérei, a keresztszülők. Mindmáig egybegyűjti a tág rokonságot a lakodalom és a temetés, valamint az azt követő halotti tor. A nagyobb területi mobilitás szétszabdalta a családokat. Így felértékelődött a búcsú szerepe. Ez lett egész évben az egyetlen olyan alkalom, amire minden családtagnak, az ország bármely pontjára is vetődött, kötelező volt hazamenni, és sokak számára a családtagokkal való évi egyetlen találkozás alkalmává vált a halottak napja.

A lokális közösség rendezvényei részben megszűntek, részben más formát öltöttek. A korcsoportos összejövetelek is átkerültek az ifjúsági szervezet hatókörébe, a bálakat a művelődési ház szervezte és a nagyüzemi gazdaságok is bekapcsolódtak például a zárszámadó közgyűlést követő vacsora megrendezésével. A nagyüzemnek érdeme továbbá a buszos kirándulások szervezése, üdülési lehetőség megteremtése, ami inkább a fiatalabb korosztályt vonzotta. Közösségi fórumként szinte csak a kocsmák és az eszpresszó maradt – s ezzel fel is értékelődött szerepe mint férfi találkahelyé, „a helyi információáramlás központjává” lett, s talán ez a helyzet is megmagyarázza, hogy miért váltak a nők számára vonzókká az 1960-as évek második felétől a pávakörök, asszonykórusok, amelyek tartóssága falvanként változónak bizonyult.

A falusi szabadidő jellegzetessége, hogy funkciói közül a pihenés kerül előtérbe szemben az önműveléssel és a szórakozással. Részben a lehetőségek, részben a minták következménye, hogy a tevékenységek szűk köre jelenik meg csupán. Továbbá a mezőgazdasági munka szezonális jellege miatt még mindig az őszi-téli hónapokra jut a legtöbb szabadidő, függetlenül a nagyüzemi munkaszervezéstől, az ingázók nagy számától, a háztartások gépesítésétől [18].

3.2. Nagygejőc település bemutatása

A település első említése 1338-ból való. Ekkoriban a szerednyei váruradalomhoz tartozik. Első ismert tulajdonosa Szeretvay Ramocha volt. A középkorban sokáig a Dobó család birtoka, később a Császlóciak is hozzájutnak egy nagyobb földterülethez a nagygejőci határban. A XVIII. század elején mintegy 15-20 jobbágycsalád lakja. Az utána következő időkben számos református család költözik ide és telepedik meg. Református egyházának

keletkezési ideje 1664. Az 1720-as évek közepén a települést hatalmas tűzvész pusztította el.

A csehszlovák időkben a falu neve Velké Geovce. Ekkor iskoláik felekezeti református magyar és római katolikus magyar elemi, valamint egy állami ruszin népiskola, valamennyi egy-egy osztállyal. Lakóházainak száma ekkor 189, s római katolikus, izraelita és református templom volt a községben.

A trianoni békeszerződés előtt Ung vármegye Ungvári járásához tartozott. Társközségei Kisgejőc és Oroszgejőc (Sasfalva).

Fényes Elek leírása szerint 1851-ből: „ Nagy-gejőcz , magyar falu, Ungh megyében... 198 római, 30g. kath., 562., ref., 52 zsidó lakja. 1910-ben 1180 lakosa volt, melyből 1164 magyar volt. Ebből 275 római katolikus, 665 református, 137 izraelita volt.

[2-210 o.]

Nagygejőc lakóinak száma a 2001-es népszámlálás adatai szerint 1 062 fő, ebből 824 magyar nemzetiségűnek vallja magát.

A szovjet éra évtizedeiben a nagygejőciek a kisgejőci földművesekkel együtt létrehozott közös gazdaságban dolgoztak. Mindamellet már ekkor igen sokan vállaltak munkát a megyeközpont ipar- és szolgáltató vállalatainál. A kolhozrendszer felszámolása (2000 tavasza) után a tagok között 2,5 hektárjával kimérték a földet. A gazdák egy része földrészlegét a frissen megalakuló Agrostar illetve Progresz Mezőgazdasági Kft.-nek adta bérbe. De már ekkor igen sokan egyéni gazdaságot alapítottak. A magángazdák száma egyre nő. A nagygejőci határban jelenleg 12 farmer gazdálkodik. A gabonafélék és a burgonya termesztése mellett egyre többen foglalkoznak zöldségtermesztéssel. Mostanra igen sokan felismerték, hogy a fóliás primőr – bár itt a kockázat is nagy – adja a legtöbb jövedelmet. A településen ma már minden második portán fóliásátor áll. Csaknem valamennyi családi gazdaságban tartanak tehenet: a tejtermékekből a fölösleget a piacon értékesítik. Jó néhány családfő azonban továbbra is a határon túli építkezéseken – elsősorban Magyarországon és Szlovákiában – dolgozik. A helyi varroda mintegy száz fiatalasszonyt foglalkoztat, a helyi homokbánya, a malom is ad néhány embernek munkát.

A Nagygejőci Általános Iskolának 100 tanulója van. Posta, orvosi rendelő, református parókia helyben. Az óvodát, mely a község határában Kisgejőc felé található, a társközség lakóival együtt közösen használják. A községbe 1977-ben jutott el a földgáz. Az elmúlt évek során igen sok családi házat újítottak fel, tettek vendégfogadásra (is) alkalmassá.

Mai református templomának építését 1864-ben fejezték be. A templom nevezetessége egy vertezüst, kívül-belül aranyozott úrasztali kehely 1629-ből.

A római katolikus hívek a templomukat csak 1990-ben kapták vissza, azóta felújították. Régi uradalmi kastélyát egykoron növényritkaságokból álló gyönyörű parkerdő vette körül. Mára ennek csak nyomai maradtak meg. A különleges növények egy része kiöregedett, elpusztult.

1989 októberében a helyi temetőben kopjafát állítottak a második világháború és a sztálinizmus áldozatainak. Az emlékművet néhány évvel később avatták fel.

A helyi téglagyár melletti három víztározó több hektárnyi vízfelülettel rendelkezik. Jelenlegi bérlői a területen megkezdték egy üdülőövezet kialakítását. Két tavat halivadékokkal telepítettek be. A környékbéliek körében egyre népszerűbb kirándulóhely az egykori bányató, hisz itt horgászásen kívül fürödni is lehet. A település határában kanyargó Latorcán ugyancsak számos horgászhelyet és fürdőző helyet alakítottak ki. Nyaranta igen sokan keresik fel a folyó közelében húzódó hatalmas erdőt. A Latorca-mentén elterülő ártéri erdőket ugyancsak sűrűn látogatják.

IV. ÁLTALÁNOS ISKOLAI TANULÓK JÁTÉKOS - SZABADIDŐS TEVÉKENYSÉGEINEK VIZSGÁLATA

A gyermekek szabadidejének mennyiségét, kötött vagy kötetlen voltát valamint a tanulók játékos szokásait vizsgáltam 30 diáknál akik 9 -12évesek, 15 diáknál akik 17-19évesek. A kutatást kérdőíves módszerrel végeztem el. Erre segítségemre volt két előzőleg összeállított 20 valamint 30 kérdésből álló kérdőív, amelyekben a gyerekek szabadidős szokásaira vonatkozó kérdések voltak.

4.1. Eredmények és következtetések

Az adatok is bizonyítják, hogy az alsó osztályosok több szabadidővel rendelkeznek, mint ötödikes társaik és szívesebben játszanak szabadtéri szabadidős játékokat is mint idősebb társaik. Iskolások esetében a szabadidő az iskolai és otthoni tanulás, a fiziológias szükségletek (étkezés, alvás) és a különféle szociális kötelezettségek (házi munka stb.) kielégítése után fennmaradó időmennyiség kitöltésére szolgál.

Napjaink általános iskolájának egyik fontos feladata, hogy tanulóinak délutáni tevékenységét, az iskolában töltött szabadidejét átgondolja, újraszervezze. Felmerül a kérdés, hogy milyen megoldást találhat egy általános iskola, hogy megfelelően az előírásoknak, a gyermekek vágyainak és szülők kívánalmainak, minőségi szolgáltatást nyújtson a délutáni szabadidő eltöltéséhez. Kíváncsi voltam arra is, hogy milyen változások mentek végbe az elmúlt évtizedben a szabadidős szokásokkal kapcsolatban?

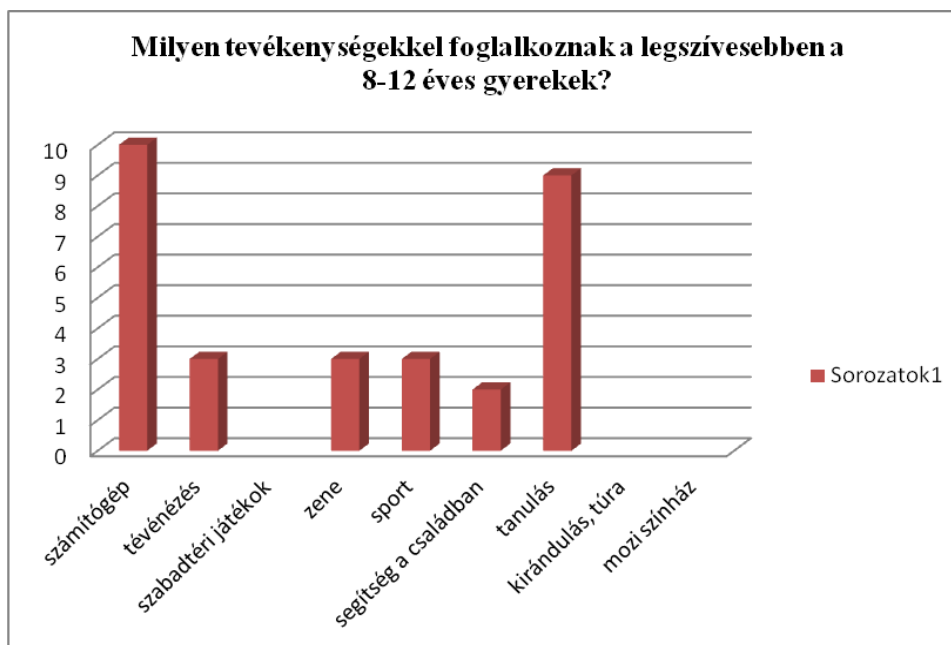
Hogy ezekre kérdésre választ kapjak, kérdőíves mérést végeztem a Nagygyeji Általános Iskola 9-12 éves tanulóival valamint azokkal a 17-19 éves diákokkal, akik az elmúlt években voltak tanulói iskolánknak. Az első kérdés azt kívánta feltárni, hogy mennyi időt töltenek el a gyerekek az iskolában. A 9-10éves gyerekek általában 8-9 órát töltenek el az iskolában, köszönhető ez a napközis foglalkozásoknak. A 11- 12 éves gyerekek 4-5, illetve 6-7 órát vannak naponta az intézményben. A 17-19 évesek többségének néhány évvel ezelőtt is volt lehetősége a napközis foglalkozásokon való részvételre. A 15 megkérdezettből tízen 8-9 órát töltöttek az iskolában, öten pedig 4-5 órát.

Arra a kérdésre, hogy járnak-e a gyerekek órán kívüli foglalkozásokra vagy valamilyen szakkörre pozitív választ kaptam. A 8-12 éves gyerekek többsége jár valamilyen különóra. A 30 megkérdezettből 28-an járnak órán kívüli foglalkozásra. 16-an közülük több különórát is megneveztek. A lányok körében népszerű volt a néptánc, a

zene, a kórus valamint a hittan. A fiúknál szintén előkelő helyet foglal el a néptánc valamint a karate vagy aikido küzdősportok valamelyike. Egyaránt népszerű a lányok és a fiúk körében a matematika szakkör, amelyet az iskola biztosít a gyermekek számára. A 17-19 évesek már nem rendelkeznek annyi szabadidővel mint a fiatalabb korosztály. Arra, a kérdésre, hogy járnak-e valamilyen különóra, a 17 évesek közül 4 diák jár valamilyen független tesztelésre felkészítő órára. Arra a kérdésre, hogy 10 évvel ezelőtt járt-e szakkörre, különóra, pozitív válaszokat kaptam. A 15 gyerekből 10 járt valamilyen szakkörre, általában olyan szakkörök voltak ezek, amelyeket akkor az iskola biztosított. Hárman matematikára, négyen táncra, két gyerek zenére (zongorára) és kórusra, egy fiú pedig futballedzésekre. tehát elmondhatjuk, hogy a mai kamaszoknak 10 évvel ezelőtt is volt lehetőségük valamilyen különóra járni.

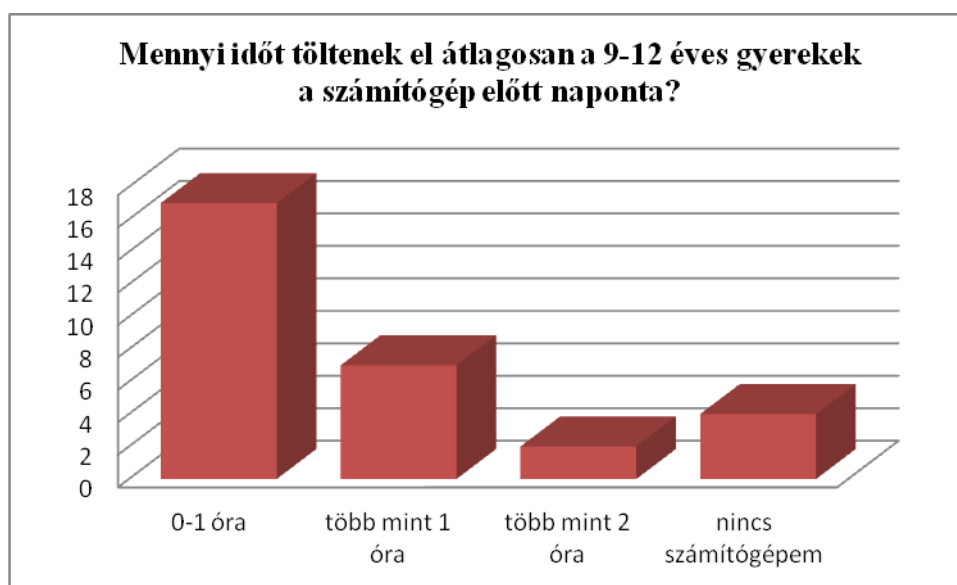
A felmérés szerin a gyerekek általában azért járnak valamilyen szakkörre, mert közel áll az érdeklődésükhöz, valamint azért, mert jól érzik ott magukat. A gyerekek általában több válaszlehetőséget is bejelöltek. 6 gyereknek a szülei is szerették volna, ha valamilyen külön foglalkozásra jár. 3 tanuló azt nyilatkozta, hogy azért járnak az adott szakkörökre, mert a barátjuk is ide jár, 3 gyereknek pedig a tanára ajánlotta, hogy járjon különóra.

Hogy mivel töltik a gyerekek a szabadidejüket, erre nagyon színes válaszokat kaptam. A gyerekeknek sorrendet kellett felállítaniuk a szabadidős szokásaikkal kapcsolatosan. Első helyre azt a tevékenységet kellett tenniük, amelyekkel a legszívesebben foglalkoznak.

1. ábra

Láthatjuk, hogy 10 tanulónál az első helyen a számítógépezés áll, 9 gyerek a tanulást jelölte meg (1. grafikon), 3 gyerek a sporttal, a zenével a tévé nézéssel foglalkozik legszívesebben, 2 tanuló pedig besegít a házimunkában. A megkérdezett 30 gyerekből 26 gyereknek van a háztartásban számítógépe, ami előtt általában 0-1 órát töltenek el átlagosan a gyerekek. Akadnak olyan gyerekek, is számszerint 6, aki 1 óránál is többet ül a számítógép előtt, 2 gyerek pedig több mint 2 órát foglalkozik naponta a számítógézzel (2. ábra).

2. ábra

Az idősebb korosztálynak is feltettem ugyanezt a kérdést. Többségüknél a számítógép már másodlagos helyet foglalt el. Első helyen a tanulás volt. Ez annak tulajdonítható, hogy mindegyikük tanul még valamilyen oktatási intézményben. 10 tanuló az idén érettségizik, 5 diák pedig valamilyen felsőoktatási intézményben, valamint technikumban tanul. Második helyen áll náluk a számítógép, számszerint 11-en jelölték.

Választ kaptam arra is, hogy milyen tevékenységeket folytatnak az általános iskolai tanulók a számítógépen. Leggyakrabban a gyerekek játszanak, valamint internetes oldalakat látogatnak. 8 gyereknek van közösségi oldala. A fiúknál a legkedveltebb internetes játék a felmérés szerint a GTA, a lányok főzős, öltöztető és hercegnős játékokat játszanak. A tanuláskor leggyakrabban a goggle fordító programot használják az idegen nyelvű szövegek lefordításához. A grafikonból látszik, hogy a szabadidős játékok nem állnak első helyen a gyerekeknél. Ezt annak köszönhetjük, hogy manapság minden háztartásban van már számítógép és televízió, ami jobban leköti a gyerekek figyelmét. A kirándulást és a túrát, valamint a mozit és a színházat nem jelölték be a gyerekek.

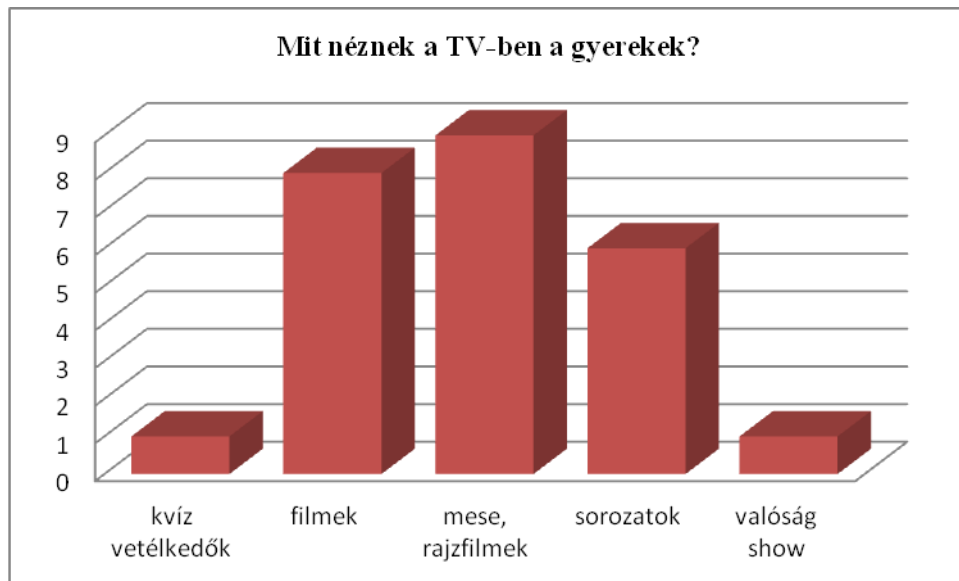
Megkérdeztem szóban, hogy voltak-e már moziban vagy színházban, a 30 gyerekből mindössze 3-an jártak színházban és ugyan ezek a gyerekek voltak már moziban is szüleikkel.

3. ábra

Arra a kérdésre, hogy milyen tevékenységeket végeznek a számítógépen a 17-20 évesek, 7 gyerek a tanúhoz használja, 3 diák internetes játékokat játszik, 2 diák pedig filmet, természetfilmet videomegosztókat böngész, valamint a közösségi oldalakat látogatják a leggyakrabban. Mind a 15 gyereknek van már facebook oldala is. Feltettem ezeknek a diákoknak azt a kérdést, hogy volt-e 10 évvel ezelőtt számítógép a háztartásukban. 7 gyereknek már volt számítógép a háztartásukban, de internethozzáférhetősége nem volt, csak mindössze 3 tanuló (3. ábra). A gyerekek többsége azt nyilatkozta, hogy a komputer használatát a szülők korlátozták.

Gyakori szabadidős tevékenység a TV nézés. Válszt kaptam arra is, hogy milyen televíziós műsorokat néznek a gyerekek leggyakrabban.

4. ábra

A legnépszerűbb a mese, valamint valamilyen film vagy filmsorozat (4. ábra). Az 5 gyerek közül mindegyik szívesen nézi az Éjjel nappal Budapest c. magyar sorozatot, valamint nagy népszerűségnek örvend a Barátok közt is.

A szabadidős tevékenységekhez hozzátartozik a játék is. Arra a kérdésre, hogy szoktál-e játszani, 28 gyerek igennel válaszolt, 2 gyerek nemleges válszt adott. A gyerekek egyaránt játszanak otthon, valamint az iskolában is.

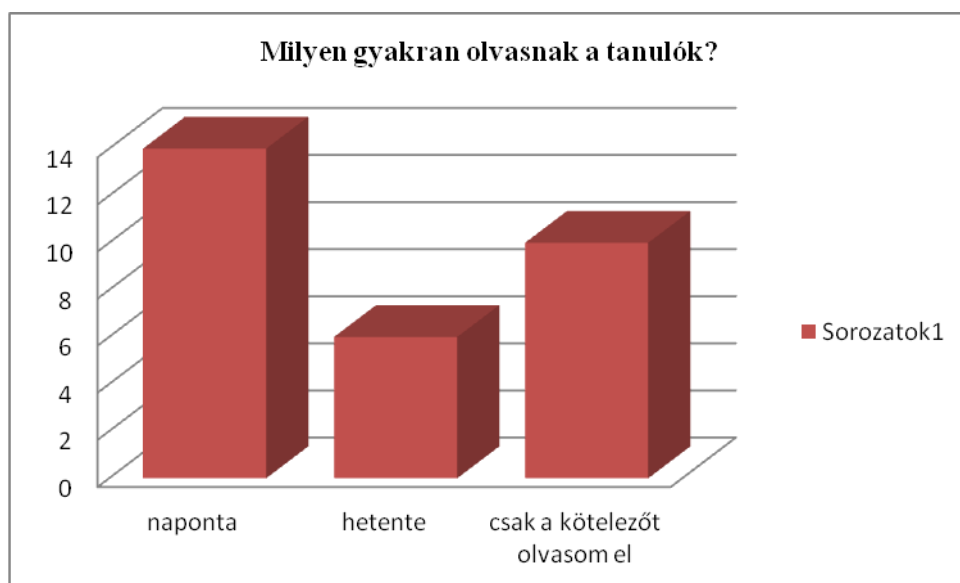
Fontos kérdés, hogy kik a gyerekek szabadidős partnerei. Az egyik ötödikes tanuló azt mondta, ő szeretne több időt tölteni az édesapjával, de sajnos ez nem lehetséges, mert az apukája reggel elmegy, és későn ér haza, egész nap dolgozik. A legtöbb gyerek a barátaival, osztályársaival szokott játszani. A megkérdezettek közül 21 gyerek szokott a barátjával játszani, 16-an egyaránt a barátjával valamint osztálytársaival is, 4-en bejelölték egyaránt barátjukat, osztálytársaikat és a szüleiket is. A 17-19 éves diákok többsége erre a kérdésre nemleges választ adott. 5 diák megjelölte a játszást. Hárman közülük valamilyen társasjátékot játszanak, ketten pedig internetes játékokat. Visszaemlékeztek arra is, hogy néhány évvel ezelőtt sokat játszottak otthon és az iskolában egyaránt. Arra, hogy kivel játszottak annak idején a diákok, 8-an a barátaikkal és osztálytársaikkal egyaránt, 3-an barátaikkal és a tesvérükkel, 1 gyerek barátaival és szüleivel egyaránt (5. grafikon).

5. ábra

Arra kérdésre, hogy milyen mozgásos tevékenységekkel foglalkoznak a gyerekek, színes válaszokat kaptam. A lányok általában a szabadtéri játékokat részesítik előnyben, míg a fiúk a futballt, valamint a biciklizést. A szabadtéri mozgásos játékok közül a legnépszerűbb a 8-12 évesek körében a fogócska, valamint a bújócska. Az idősebb diákok visszaemlékezve általában ugróiskolát, gumizós játékot, labdajátékokat játszottak.

A gyerekek szabadidős tevékenységéhez hozzátartozik az olvasás is. Arra a kérdésre, hogy szeretsz-e olvasni, 24 gyerek pozitív választ adott. A gyerekek szabadidejükben és az iskolában is olvasnak. Sok gyerek csak az iskolában szokott kötelezőszerűen olvasni, de akadtak olyan gyerekek is, számszerűen 3, akik otthon is szívesen olvasnak. Ez meglátszik a tanulmányi előmenetelükön is.

6. ábra

Kedvelt olvasmányok közé tartoznak a mesék, versek. 5 gyerek szívesen olvas el valamilyen érdekes könyvet is. A 17-19 évesek naponta olvasnak. Nyolcan valamilyen ifjúsági regényt, érdekes könyvet, hárman internetes oldalakon olvasnak valamilyen érdekességet, ketten pedig kötelező olvasmányokat, magazinokat olvasnak szívesen. A diákok fele számszerint 8 azt nyilatkozta, hogy alsó osztályban is szívesen olvasott el valamilyen érdekes történetet, könyvet. Legkedveltebb olvasnivaló akkoriban az Irka c. gyermeklap volt, amit még a mai napig is szívesen elolvasnak. 4-en úgy nyilatkoztak, hogy csak a kötelező olvasmányokat olvasták el, néha azért belelapoztak valamilyen érdekes könyvbe is. Három diák pedig csak az iskolában és a napköziben olvasott.

Arra a kérdésre, hogy rendelkez-e elegendő szabadidővel a 9-12 évesek körében 27 gyerek igennel válaszolt, a 17-19 éveseknél pedig a 15 gyerekből csak 6 válaszolt igennel. Az ő idejüket leköti a tanulás, és az otthoni teendőknél is fontos szerepük van.

Összefoglalva a 9-12 éves diákok nagy része 8-9 órát tölt el az iskolában, ezzel szemben a 17-19 évesek ennél jóval kevesebbet. Az általános és középiskolai iskolai tanulók körében nagyon népszerű a számítógép használata. A fiatalabb nemzedék a számítógépet általában játszásra, filmnézésre használja, ellenben a középiskolai diákok többségének nagyon nagy segítségére van a számítógép a tanulásban. A mai kisiskolásoknak sokkal kevesebb szabadidejük van, mint idősebb társaiknak néhány évvel ezelőtt, mivel többségük részt vesz valamilyen órán kívüli foglalkozáson, nagy részük több különóra is jár. Ezzel szemben a mai középiskolásoknak annak idején nem adatott ennyi lehetőség. A 9-12 éves diákok nagy része szabadidejét legszívesebben a számítógép előtt ülve tölti, míg ez 10 évvel ezelőtt nem egészen így volt. Bár sokaknál már akkor is volt számítógép, de a használatát korlátozták a szülők, és nem volt minden családban internet hozzáférhetőség sem. Hogy mivel játszottak évekkal ezelőtt a 17-19 éves diákok? A válasz egyszerű: szabadtéri játékok (fogócska, ugróiskola, gumizós játék stb.), valamint közkedveltek voltak a különböző társasjátékok.

Összegzés

A gyermekek szabadidejének eltöltésének megszervezése fontos és rengeteg odafigyelést igényel a szülő, a tanár részéről. hogyha a gyermek szabadideje nincs kellőképpen megszervezve, akkor ez nagyon sok negatívumot vonz maga után.

Az eredmények alapján az egyik legfontosabb következtetés, amit már a szakirodalmakban is olvashattunk, hogy a gyerekeknek nagy szüksége van arra, hogy szabadidejükben különböző, az érdeklődésüknek megfelelő szabadidős tevékenységeken vegyenek részt. Ez abból is kiderül, hogy a válaszadók között alig volt olyan gyerek (4 fő), aki ne tudott volna felsorolni valamilyen, szabadidős foglalkozást, amelyen részt vesz.

A gyermekek többségének van otthon számítógépe. A fiúk több időt töltenek el a számítógép előtt, mint a lányok. Sajnos a gyerekek nem mindig rendeltetésszerűen használják a számítógépet. A tanulók túlnyomó többsége játékra, vagy internetezésre használja a számítógépet. Ezután következik a videó, a zene, legkisebb arányban tanulási eszköz a számítógép.

A tanulók többségének több szabad délelőtti vagy délutáni is van a kötelezettségei mellett, azonban ezeknek a szabad délutánoknak a kitöltése másképp alakul minden gyermeknél. A kamaszok nem rendelkeznek annyi szabadidővel, mint 9-12 éves társaik. A fiatalabb nemzedéknél a szabadtéri játékok dominálnak a számítógépezés mellett, míg az idősebb diákok inkább a tanulás és a segítségnyújtás a szülőknek. Ugyanakkor mindkét korosztály a múzeumok látogatására és a kulturális programokra szánják a legkevesebb időt. A fiatalabb nemzedék nem szívesen vesz részt kulturális programokon.

Fontosnak tartom, hogy foglalkozzunk ezzel a témakörrel, ugyanis rajtunk: leendő pedagógusokon, pedagógusokon, valamint leendő szülők és szülőkön múlik, hogy gyermekeink szellemi, fizikai és lelki fejlődése pozitív vagy negatív tendenciát mutat az elkövetkezőkben.

Meglátásom szerint fontos lenne feltérképezni azt, hogy milyen szokásaik vannak a diákoknak az internettel kapcsolatosan, majd ezt pedagógiai szempontból, illetve a személyiségfejlődésük szempontjából pozitív hatásúvá tenni.

Резюме

Проблема організації учнівського дозвілля є дуже важливою і потребує значної уваги з боку їх наставників, і батьків, і, безумовно, самих учнів. Якщо вільний час учнів не організований, то цей самий учень може знайти відразу у негативних, соціальних, шкідливих заняттях.

Грунтуючись на результатах найбільш важливих висновків, які були описані в науковій літературі, що діти дуже потребують вільний час, що відповідають їхнім інтересам. Це впливає із того, що серед дітей майже не були такі, які би не могли перерахувати деякі дозвілля, організований школою. Є такі учні, які не проводять свій вільний час у шкільних заходах.

Більшість дітей мають вдома комп'ютер. Хлопці проводять більше часу перед комп'ютерами, ніж дівчат. На жаль, діти не завжди призначені для використання комп'ютера. Переважна більшість дітей грає на комп'ютері, мають доступ до інтернету, мало кількість учнів початкових класів використовує комп'ютер для навчання.

Більшість учнів мають багато вільного часу, але кожна дитина проводить свій вільний час по різному. Підлітки не мають так багато вільного часу як діти 9-12 років. Діти молодшого віку люблять програти на свіжому повітрі, старші учні більше вчаться і допомагають своїм батькам. Для відвідування музеїв і культурних програм присвячують найменшу кількість часу. Молоді люди не люблять ходити на концерти місцевих діячів культури.

Більшість учнів із цікавістю бере участь у спортивних гуртках та змаганнях.

Третій висновок показує, що важливу роль у проведенні дозвілля серед дітей займає комп'ютер та інтернет. На мій погляд, було б важливо намітити звички дітей щодо інтернету, з педагогічної точки зору.

Irodalomjegyzék

1. Bányai Sándor: Szabadidő, szabad idő? Tanári Létkérdések. RAABE Kiadó, Budapest, K 3.2/14-28. o
2. Botlik József — Dupka György: Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján. Intermix kiadó Ungvár-Budapest
3. Balácsi Zoltánné: A szabadidős tevékenységek formái, alkalmazási területei, eszközei, módszerei. Szabadidős tevékenységek. Eötvös József Kiadó, Budapest, 1997.188-258.o.
4. Dr. Kovács György: a játék elmélete és pedagógiája— nemzeti tankönyvkiadó, 1994,15 old.
5. Dr. Moskovszky Éva:A játékszerek történetéről és a Moskovszky-Auer család gyűjtéséről (<http://www.kamjt.hu/cikkek/moskovszky/jatektortenet.html>)
6. Farmosi István: Mozgásfejlődés. Budapest ; Pécs : Dialóg Campus, cop. 2011
7. Fukász György: Szabadidő és kultúra. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988. 95-127.o.
8. Hagymásy Katalin: A szabadidő kultúra a személyiségfejlesztés szolgálatában
9. Kovácsné Dr. Bakosi Éva: A szabadidő pedagógiai kérdéseihez
<http://www.partium.ro/socprof/Documents/Training%20material%201.pdf>
10. Kovács Tamás Attila: A rekreáció elmélete és módszertana Bp. Fitness Kft, 2004, 342.o.
11. Limbos, Edouard: Kulturális és szabadidős csoportok animálása. Népművelési Intézet, Bp. 1985. 16.o.
12. Pásztory Attila, Rákos Etelka: Sportjátékok I. Nemzeti Tankönyv Kiadó, Budapest, 1988.
13. Madarász Márta : A szabadidő meghatározása, jelentősége a tanulók személyiségformálásában. = A szabadidő pedagógiai és gyógypedagógiai kérdése. Comenius Bt. Pécs, 1997. 23. o.
14. Németh Nóra Veronika : A kultúra, az életmód és a szabadidő. Kutatói szeminárium. <http://www.shp.hu/hpc/userfiles/nemethnora/kutszem>
15. Sporttudomány, neveléstudomány a gyakorlatért, 2007, 170 o

16. Szántó Miklós: Munkaidő-csökkentés és életmód. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974. 39. o.
17. <http://www.partium.ro/socprof/Documents/Training%20material%201%20Szab%20adido%20pedagogia.pdf>
18. <http://mek.niif.hu/02100/02152/html/08/436.html>
19. <http://www.kamjt.hu/cikkek/moskovszky/jatektortenet.html>)
20. http://www.jgypk.uszeged.hu/tamop13e/tananyag_html/tananyag_jatekelm/ii4_a_jtk_sajtossgai.html